

Közönséges tarajosgőte

Triturus cristatus (LAURENTI, 1768)

Védelmi kategória: IUCN besorolása kismértékben veszélyeztetett (LC); hazánkban védett, pénzben kifejezett értéke 10 000 Ft.

Leírás, bemutatás: A közönséges tarajosgőtének (*T. cristatus*) néhány évvel ezelőtt még négy alfaját különítették el. Kromoszóma- és az ezt követő átfogó genetikai vizsgálatok során azonban kiderült, hogy jelentős különbségek vannak az alfajok között, így faji rangra emelték őket. A fajcsoportból hazánkban a dunai tarajosgőte (*T. dobrogicus*), az alpesi tarajosgőte (*T. carnifex*) és a korábbi törzsalak – amelyet ma közönséges tarajosgőtének (*T. cristatus*) neveznek – fordul elő.

Nagy testű gőte, a kifejlett példányok akár 16 cm-re, a lárvák 50–80 mm-re is megnőhetnek. A dunai tarajosgőtéhez hasonlóan a teste sötétbarna, amelyet fekete foltok tarkítanak, vagy egységesen fekete színű. Hasa élénk narancssárga fekete foltokkal. A torokrészen és az oldalán a dunai tarajosgőténél jóval kevesebb apró fehér folt található, de sokszor ez a foltozottság teljesen hiányzik. A nászruhás hím a szem vonalától a farok végéig húzódó csipkézett szélű magas tarajt visel, a farka oldalán hosszanti fehér sáv található. A hímek kisebbek, mint a nőstények, kloakájuk duzzadtabb.

A hazánk területén élő hibrid állomány példányai leginkább a dunai tarajosgőte külső jegyeit hordozzák, csak genetikai állományukban lelhető fel a közönséges tarajosgőte nyoma. A tőlünk északra és keletre található tipikus példányokat a dunai tarajosgőtétől a test és a lábak hosszának aránya különbözteti meg (az első láb hossza a nőstényeknél 49,0–54,0%-a, a hímeknél 59,8–65,0%-a az első és hátsó lábak közötti távolságnak). Az alpesi tarajosgőtétől (*T. carnifex*) a nászidőszakban látható háttaraj és a farokvitorla közötti bemetszés különíti el (az alpesi tarajosgőténél ez a bemetszés keskeny vagy nem található meg).

© Jan Kautman

A faj ökológiája: Nagy elterjedési területén igen változatos élőhelyeken fordul elő. Szaporodóhelyei jellemzően napfénynek kitett, megfelelő mennyiségű vízparti és alámerülő növényzettel rendelkező, halaktól mentes kis tavak. Szintén változatos szárazföldi élőhelyei közül a lombhullató és fenyőelegyes lombos erdők, a cserjések, a nedves rétek, a legelők, a kertek és a kőbányák említhetők.

A hazai hibrid populáció szaporodóhelyei mocsári növényzettel részben benőtt természetes kis tavak (töbörtavak), melyek az ÁNÉR élőhelytípusai közül az állóvizek (U9) típusba sorolhatók, de a Natura 2000 élőhelyek egyikével sem azonosíthatók.

A téli hibernációból március végén jönnek elő, ekkor indulnak el a bűvőhelyek felől a víztestekbe, ahol petéiket lerakhatják. A dunai tarajosgőtéhez hasonlóan a nőstény nagyjából 200 petét rak egyesével a vízínövények levelébe hajtogatva, ezekből 12–20 nap után kelnek ki a lárvák. Éjszaka aktív állatok, nappal a tófenéken bújnak meg a vízínövények között. A kifejlett állatok nyáron, a lárvák a teljes átalakulásuk után, ősszel hagyják el a vizet. A lárvák főleg kis rákokkal (vízibolhák, evezőlábú rákok) és planktonnal táplálkoznak, a kifejlett egyedek egyéb vízi gerinctelenek lárváit, békapetéket fogyasztanak. A szárazföldön töltött időszakban gilisztákat, rovarokat és azok lárváit eszik.

Elterjedése Európában: Széles elterjedésű faj, északon Skandináviáig, nyugaton Franciaországig és a Brit-szigetekig, délen Szerbiáig, keleten pedig Szibériáig terjed. Hiányzik a Pannon-síkságról és a Duna-medencéből, itt fajtársa, a dunai tarajosgőte váltja fel. Az Alpokban pedig az alpesi tarajosgőte helyettesíti. Ahol a tarajosgőtefajok elterjedése találkozik egymással, keskeny hibridzónát alkotnak.

Elterjedése Magyarországon: Mivel könnyen összetéveszthető a dunai tarajosgőtével, sokáig gyakran hitték hazánkban. Átfogó molekuláris vizsgálatok alapján kiderült, hogy a faj csak az Aggteleki-karszt területén van jelen, ott is csak hibrid állománnyal, az ország többi részén a dunai tarajosgőte él. Az északi határvidéken találkozik ugyanis a két tarajosgőtefaj elterjedése.

Állománynagyság: Mivel tudásunk szerint csupán az Aggteleki-karszt területén fordul elő a dunai tarajosgőtével kereszteződött formában, a hazai állomány néhány száz egyedre becsülhető.

Veszélyeztető tényezők: Hazánkban a faj (illetve további hibrid állományok) előkerülése leginkább a dél-szlovákiai populációkhoz kapcsolódóan képzelhető el. Ezek a populációk kis egyedszámúak és veszélyeztetettek, ezért hazai állományaira fokozottan figyelni kell.

A legfontosabb veszélyeztető tényezőt a vízi- és szárazföldi élőhelyek múltbeli és jelenleg is zajló tönkretétele – így a gyepterületek szántóvá alakítása, ezzel összefüggésben a lecsapolások, a települések és az infrastruktúra terjeszkedése – jelenti. A hagyományos agrártáj intenzifikálása az alkalmas élőhelyek feldarabolódásával jár, amire a kis mobilitású faj érzékenyen reagál. Miután legfontosabb szaporodóhelyei a természetes és mesterséges kis tavak, ezek szándékos megszüntetése, illetve természetes feltöltődése jelentős problémát okoz. A kis tavak szaporodásra alkalmatlanná válását sok esetben a kezelés hiánya

© Jan Kautman

Közönséges tarajosgöte lárvája

miatt felnövő növényzet árnyékoló hatása, illetve halak betelepítése okozza.

További veszélyt jelent a vizek szennyeződése, a faj számára kedvezőtlen erdőkezelés, az illegális begyűjtés és a klímaváltozás várható hatása.

A tarajosgöték is hordozzák bőrükön a kitridiomikózis betegséget okozó kitrid gombát (*Batrachochytrium dendrobatidis*), amely kórokozó világszerte kételtűfajok eltűnéséért felelős. Európában a betegség egyelőre csak a kontinens nyugati felén pusztítja a kételtűállományokat, de a gomba jelenléte 2004 óta Magyarországon is ismert. Ugyan hazánkban fertőzött tarajosgötét még nem találtak, állományait ilyen szempontból is fokozott figyelemmel kell kísérnünk.

Természetvédelmi kezelés: A legfontosabb intézkedéseket új szaporodóhelyek (kis tavak) létesítése, valamint a meglévő helyreállítása jelentik. Ez utóbbi során a tavakat benövő vegetáció és az üledék, valamint az árnyékoló parti növényzet eltávolítását kell elvégezni. A szaporodóhely legalább ötméteres környezetében pufferzóna (nem művelt sáv) megtartása ajánlott, valamint sövények, erdősávok telepítése, mesterséges menedékhelyek (fa- vagy kőrakások) létesítése is előnyös. A szaporodóhelyeken lévő inváziós növények, illetve halfajok eltávolítása is része a kezelésnek. Nagyban növeli a populáció életképességét, ha egymás közelében több szaporodásra alkalmas víztest van.

Több európai országban, évtizedek óta folynak védelmi programok megőrzése érdekében. Kiemelkedik az Angliában folyó védelmi tevékenység, amelyet erős jogszabályi és szervezeti háttér, részletes útmutató és kézikönyv is segít. Itt számos sikeres áttelepítési program zajlott a faj védelmében, elsősorban beruházások kárenyhítési intézkedése keretében.

Irodalom: ARNTZEN 2003, ARNTZEN *et al.* 2009, BUCCI-INNOCENTI *et al.* 1983, DELY 1967, ENGLISH NATURE 2001, JEHLÉ *et al.* 2011, KAUTMAN & ZAVADIL 2001, LANGTON *et al.* 2001, RANNAP & BRIGGS 2006, SZTATECSNY & GLASER 2011, VÖRÖS & MAJOR 2007

VÖRÖS JUDIT – HARMOS KRISZTIÁN